

פדיון שבויים

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף מה עמוד א
 (1) מתני' אין פודין את השבויין יתר על כדי דמיה, מפני תיקון העולם; ואין מברחין את השבויין, מפני תיקון העולם; רשב"ג אומר: מפני תקנת השבויין.
 (2) גמ'. איבעיא להו: האי מפני תיקון העולם - משום דחוקא דצבורא הוא, או דילמא משום דלא לגרבו ולייתו טפי? ת"ש: דלוי בר דרגא פרקא לברתיה בתליסר אלפי דינרי זהב. אמר אביי: ואמאי לימא לן דברצון חכמים עבד? דילמא שלא ברצון חכמים עבד.
 רש"י

(3) מפני דחוקא דצבורא הוא - אין לנו לדחוק הצבור ולהביאו לידי עניות בשביל אלו.
 (4) או דילמא - דלא ימסרו עובדי כוכבים נפשיהו וליגרם ולייתו טפי מפני שמוכרין אותן ביוקר ונפקא מינה אם יש לו אב עשיר או קרוב שרוצה לפדותו בדמים הרבה ולא יפילו על הצבור.
 בתליסר אלפי דינרי - אלמא משום דחוקא דצבורא הוא.

תוספות מסכת גיטין דף מה עמוד א
 (5) דלא ליגרבו ולייתו - והא דתניא בפ' נערה (כתובות נב.) נשבית והיו מבקשין ממנה עד עשרה בדמיה פעם ראשון פודה שאני אשתו דהוא נגופו יותר מביתו דהא ועל עצמו לא תיקנו שלא יתן כל אשר לו בעד נפשו ור' יהושע בן חנניא דפרקיה להווא תינוק בממון הרבה בהניזקין (לקמן דף נח.) לפי שהיה מופלג בחכמה אי נמי בשעת חורבן הבית לא שייך דלא ליגרבו.

(6) **תלמוד בבלי מסכת גיטין דף נח עמוד א**
 ת"ר: מעשה ברבי יהושע בן חנניא שהלך לכרך גדול שברומי, אמר לו: תינוק אחד יש בבית האסורים, יפה עינים וטוב רואי וקוצותיו: סדורות לו תלתלים, הלך ועמד על פתח בית האסורים, אמר: ישיעיהו מב+ מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזים? ענה אותו תינוק ואמר: הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלך ולא שמעו בתורתו. אמר: מובטחי בו שמורה הוראה בישראל, העבודה! שאני זו מכאן עד שאפדנו בכל ממון שפוסקין עליו. אמר: לא זו משם עד שפדאו בממון הרבה, ולא היו ימים מועטים עד שהורה הוראה בישראל. ומנז' רבי ישמעאל בן אלישע.

רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ח

הלכה
 פדיון שבויים קודם לפרנסת עניים ולכסותן, ואין לך מצוה גדולה כפדיון שבויים שהשבוי הרי הוא בכלל הרעבים והצמאים והערומים ועומד בסכנת נפשות, והמעלים עיניו מפדיונו הרי זה עובר על לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך ועל לא תעמוד על דם רעך ועל לא ירדנו בפרך לעיניך, ובטל מצות פתח תפתח את ירך לו, ומצות וחי אחיך עמך, ואהבת לרעך כמוך, והצל לקוחים למות והרבה דברים כאלו, ואין לך מצוה רבה כפדיון שבויים.
 הלכה יא

אנשי העיר שגבו מעות לבנין בית הכנסת ובא להן דבר מצוה מוציאין בהם מעות קטנים וקורות לא ימכרום לדבר מצוה אלא לפדיון שבויים, אע"פ שהביאו את האבנים וגדרום ואת הקורות פסולם והתקינו הכל לבנין מוכרין הכל לפדיון שבויים בלבד, אבל אם בנו וגמרו לא ימכרו את בית הכנסת אלא יגבו לפדיון מן הצבור.

רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ח

יב. אין פודין את השבויים ביתר על דמיהן מפני תקון העולם, שלא יהיו האויבים רודפין אחריהם לשבותם, ואין מברחין את השבויים מפני תקון העולם שלא יהיו האויבים מכבידין עליהן את העול ומרכים בשמירתן.

כסף משנה

(11) אין פודין את השבויין יותר וכו'. גיטין בפ' השולח משנה ואית כה תרי טעמי משום דחוקא דצבורא א"נ משום דלא ליגרבו ולייתו ופסק רבינו כי האי טעמא ונפקא מינה דאפ"י רצו הקרובים אין מניחין אותם ולא מבעיא למאן דאמר נפשטה בעיין אלא אפילו למ"ד דלא נפשטה ספיקא הוי ושב ואל תעשה הוא. ואפ"י אשתו שהיא כגופו כתבו הרי"ף והרמב"ם בפ"ד מהלכות אישות שאין פודה אותה יותר מכדי שוויה ויש חולקין:

והדושי הרמב"ם מסכת גיטין דף מה ע' ואי קשיא הא דאמר' בפ' הניזקין העבוד ממון שפוסקים עלי אמרו לא זו משום עד שדאפ"י רצו הקרובים דהתם בשעת חרבן הבית וליכא משום דמיגר' כהו טפי שדרי כולם בשבי הלכו... וי"א דכל היכא דאיכא חששא דמיתה פודין אותן בכל ממון שיכולין לפדותן, ולא מסתבר דכל שבי כולו איתנהו ביה, ועוד דגבי אשה איכא חששא דעניות ולא חששו ואע"ג שקרקע עולם היא היה להם לחוש, ומסתברא תלמיד חכם פודין אותו בכל ממון שבעולם וליכא משום דחוקא ולא משום איגרוי שאם אבדו ישראל ממון או מתו משונאיהם הרבה יש לנו כיוצא בהם ות"ח אין לנו כיוצא בו וקודם לפדות למלך

וכן הריטב"א ע

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ג עמוד ב

אמר רב חסדא: לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריית. איכא דאמר: משום פשיעותא, ואיכא דאמר: משום צלוי. מאי ביניהו? איכא ביניהו, דאיכא (בי כנישתא אחריית) +מסורת הש"ס: [דוכתא לצלוי].+ מרימר ומר זוטרא סתרי ובנו בי קייטא בסיתוא, ובנו בי סיתוא בקייטא. א"ל רבינא לרב אשי: גבו זוזי ומחתי, מאי? אמר ליה: דילמא מיתרמי להו פדיון שבויים ויהבי להו. שריגי ליבני והדרי הדורי ומחתי כשורי, מאי? א"ל: זמנין דמתרמי להו פדיון שבויים, מזבני ויהבי להו. א"ה, אפ"י בנו נמי! אמר ליה: דירתיה דאיניש לא מזבני.

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף מז עמוד ב

מתני'. המוכר את עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים - אין פודין אותן, אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן.
 גמ'. אמר רב אסי: והוא שמכר ושנה ושיילש. והוא גברא דרבין נפשיה ללודאי, אתא לקמיה דרבי אמי, אמר ליה:
 דף מז עמוד א
 פירקו, אמר ליה, תנן: המוכר עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים - אין פודין אותן, אבל פודין את הבנים משום קלקולא, וכו' הכא דאיכא קטלא.

תוספות מסכת גיטין דף נח עמוד א

כל ממון שפוסקין עליו - כי איכא סכנת נפשות פודין שבויין יותר על כדי דמיהן כדאמרין בפרק השולח (לעיל דף מד.) גבי מוכר עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים כ"ש הכא דאיכא קטלא אי נמי משום דמופלג בחכמה היה.

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף נב עמוד א

תנו רבנן: נשבית, והיו מבקשין ממנו עד עשרה בדמיה - פעם ראשונה פודה
 מכאן ואילך, רצה - פודה, רצה - אינו פודה; {רש"י רצה אינו פודה - דלא תקינו בה רבנן אלא חד פדיון}. רבן שמעון בן גמליאל אומר: דף נב עמוד ב
 אין פודין את השבויין יותר על כדי דמיהם, מפני תקון העולם. הא בכדי דמיהן פודין, אע"ג דפרקונה יותר על כתובתה; ורמיה: נשבית, והיו מבקשין ממנו עד עשרה בכתובתה - פעם ראשונה פודה, מכאן ואילך, רצה - פודה, רצה - אינו פודה; ר"ש בן גמליאל אומר: אם היה פרקונה כנגד כתובתה - פודה, אם לאו - אינו פודה! רבן שמעון בן גמליאל תרי קולי אית ליה.

רש"י

מפני תיקון העולם - שלא ירגילו להעלות על דמיהן. כנגד כתובתה - אבל יותר מכתובתה לא דלא יהא טפל חמור מן העיקר תנאי כתובתה יתר על הכתובה.
 תרי קולי - לא יותר על דמיה שהיא ראויה לימכר בשוק ולא יותר על כתובתה.

רמב"ם הלכות פדיון שבויים

וכימור השאלה חזו אצלי כר. אם ראת האדם שבויים הרי הוטל עליו לפדותם כמו שצוה ה', או רעבים או צדומים הרי הוטל עליו לאכילם ולכסותם כמו שאמר ה' די מחסורו אשר יחסר לו... כלומר שישלים לו כל מה שחסר לו ודאי ודאי חייב להשלים יי להם כל מחסורם כל נזק שמחסורם או צורך פדיונם הוא פחות מחומש ממנו או חמישיתו, אבל אם הם צריכים יותר מחומש מלגונן נזק החומש בלבד ומסתלק ואין עליהם חסא בהמנעו מהשלים כל מה שחסר צריכים כיון שהיה יותר מחומש. אבל אם לא יודמן לו שום דבר מכל מה שאמרנו מפריש את החומש מכל הכנסותיו לא מן הקרן ומוציאו בדבר מצוה.

רמב"ם הלכות תפילין ומזוזה וספר

הלכה ב

ס"ת כשר נוהגין בו קדושה יתירה וכבוד גדול, ואסור לאדם למכור ספר תורה אפילו אין לו מה יאכל, ואפילו היו לו ספרים רבים, ואפי' יש ליקח בו חדש, לעולם אין מוכרין ספר תורה אלא לשני דברים, שילמוד תורה בדמיו או שישא אשה בדמיו, והוא שלא יהיה לו דבו אחר למכור.

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

והוא שיהיה לו דבר שיהיה לו דב

טור יורה דעה סימן רנב

פדיון שבויים קודם לפרנסת עניים ולכסותן ואין מצוה גדולה כפדיון שבויים הילכך לכל דבר מצוה שגבו מעות בשבילו יכולין לשנות לפדיון שבויים ואפי' אם גבו לצורך בנין בית הכנסת ואפי' אם קנו העצים והאבנים והקצוץ לצורך הבנין שאסור למכור בשביל מצוה אחרת מותר למכור לצורך פדיון שבויים אבל אם בנאוה כבר לא ימכרו אותם, אין פדיון השבויים יותר מכדי דמיהן מפני תיקון העולם שלא יהיו האויבים מוסרין עצמם עליהם לשבותם ואפילו אם קרובים רוצים לפדותו ביותר מכדי דמיו אין מניחין אותו אבל אדם יכול לפדות את עצמו בכל מה שירצה וכן לאשתו שהיא כגופו וכן לת"ח או אפי' אין ת"ח וראין אותו מצליח שאפשר שיהיה ת"ח יכולין לפדותו בכל מה שיכלו:

שולחן ערוך יורה דעה סימן רנב

ע"פ א

פדיון שבויים קודם לפרנסת עניים ולכסותן. ואין מצוה גדולה כפדיון שבויים. הילכך לכל דבר מצוה שגבו מעות בשבילו, יכולים לשנות לפדיון שבויים. ואפילו אם גבו לצורך בנין ב"ה, ואפילו אם קנו העצים והאבנים והקצוץ לצורך הבנין, שאסור למכור בשביל מצוה אחרת, מותר למכור לצורך פדיון שבויים. אבל אם בנאוהו כבר, לא ימכרו אותו. (ומ"מ הנודר סלע לצדקה, אין פדיון שבויים בכלל ואין לפדותו בסלע זו רק מדעת בני העיר (מהרי"ק שורש ז') כדלקמן סימן רנ"ו סעיף ד')

סעיף ד

אין פדיון השבויים יותר מכדי דמיהם, מפני תיקון העולם, שלא יהיו האויבים מוסרים עצמם עליהם לשבותם. אבל אדם יכול לפדות את עצמו בכל מה שירצה. וכן לת"ח, או אפילו אינו ת"ח אלא שהוא תלמיד תרף ואפשר שיהיה אדם גדול, פודים אותו בדמים מרובים. (ואם אשתו כחור דמי או לא, עיין בטור אבן העזר סי' ע"ח).

ש"ך יורה דעה סימן רנב

א ואין מצוה גדולה כפדיון שבויים - וכתבו התוס' הא דאמרין בפרק בני העיר אין מוכרין אלא ללמוד תורה ולישא אשה ולא קתני פדיון שבויים שמה מלתא דפשיטא היא ולא צריך למיתני...

וכ"מ נדברי הר"ר מנחם שהביא בית יוסף לקמן סימן ע"ר שכתב דב"ב יצא למכור ספר תורה ללמד תורה ליתום המוטל עליהם או להשיאו אשה ע"כ משמע דגם ללמד אחרים הדין כן וכ"כ הר"ב ש' זמחבר באורח חיים סי' קנ"ג ס"ז אלא נראה לי דודאי היא דא"א בענין אחר מותר למכור ספר תורה או בית הכנסת אפילו ליתום שבויים אחרים והיינו משמע מדאמרין בגמרא (דף ג' ע"ב) אי הכי אפי' בנו נמי אמר ליה דירתיה דאינשי לא מזבני להו והכי משמע מדברי הרמב"ם שכתב לא ימכרו אותם אלא יגבו פדיון מן הצבור משמע משום דאפשר לגבות פדיון מן הצבור הוא דאין מוכרין אותם והט"ו אשמועינן דהיא דאפשר בע"א אין מוכרין אותם מה שאין כן בשאר מעות של מצוה או הכינו לצורך הבנין דיכולים לשנותם אפי' אפשר בע"א כיון דפ"ש מצוה גדולה היינו והיינו שהעתיק העט"ז דברי הרמב"ם אחר דברי המחבר והלכך התוס' וחייתם ודאי מ"יר בענין שא"א בע"א

ד אין פדיון את השבויים כו' - משמע אפי' קרובו אין לפדות ביותר מכדי דמיו מפני תיקון עולם וכן משמע מדמסיים אבל יכול לפדות את עצמו כו' משמע דוקא עצמו אבל הב"ח פסק דרשאי לפדותו יותר מכדי דמיהן בין לבתו וקרוביו וכל אדם ואין מוחין כיון דליכא דוחקא דצבורא וכ"ש דאין מוחים כשבא לפדות את אשתו אלא דאין מחייבין לפדות את אשתו ביותר מכדי דמיה וכן עמא דבר ע"כ:

שולחן ערוך אורח חיים סימן קנג

סעיף יג

גבו מעות לבנין בהכ"נ ובא להם דבר מצוה, מוציאין בה המעות; קנו אבנים וקורות, לא ימכרום לדבר מצוה, אלא לפדיון שבויים; אע"פ שהביאו האבנים וגדרום ואת הקורות ופסלום והתקינו הכל לבנין בהכ"נ, מוכרם הכל לפדיון שבויים בלבד, אבל אם בנו וגמרו, לא ימכרו בהכ"נ אלא יגבו לפדיון מן הצבור.

משנה ברורה סימן קנג

(פ) לא ימכרו ביהכ"נ - פ"י אין ראוי לאנשי העיר לעשות כן אבל מן הדיון שר בפדיון שבויים ולקדושה חמורה בכל גווני ואפילו בלא זט"ה - במעמד אנשי העיר.

קנה אין פדיון שבויים יותר מכדי דמיהם מפני תיקון העולם, שלא יהיו האויבים מוסרים עצמם עליהם לשבותם. אבל אדם יכול לפדות את עצמו בכל מה שירצה. וכן לת"ח, או אפילו אינו ת"ח אלא שהוא תלמיד תרף ואפשר שיהיה אדם גדול, פודים אותו בדמים מרובים. (ואם אשתו כחור דמי או לא, עיין בטור אבן העזר סי' ע"ח).

וכ"מ נדברי הר"ר מנחם שהביא בית יוסף לקמן סימן ע"ר שכתב דב"ב יצא למכור ספר תורה ללמד תורה ליתום המוטל עליהם או להשיאו אשה ע"כ משמע דגם ללמד אחרים הדין כן וכ"כ הר"ב ש' זמחבר באורח חיים סי' קנ"ג ס"ז אלא נראה לי דודאי היא דא"א בענין אחר מותר למכור ספר תורה או בית הכנסת אפילו ליתום שבויים אחרים והיינו משמע מדאמרין בגמרא (דף ג' ע"ב) אי הכי אפי' בנו נמי אמר ליה דירתיה דאינשי לא מזבני להו והכי משמע מדברי הרמב"ם שכתב לא ימכרו אותם אלא יגבו פדיון מן הצבור משמע משום דאפשר לגבות פדיון מן הצבור הוא דאין מוכרין אותם והט"ו אשמועינן דהיא דאפשר בע"א אין מוכרין אותם מה שאין כן בשאר מעות של מצוה או הכינו לצורך הבנין דיכולים לשנותם אפי' אפשר בע"א כיון דפ"ש מצוה גדולה היינו והיינו שהעתיק העט"ז דברי הרמב"ם אחר דברי המחבר והלכך התוס' וחייתם ודאי מ"יר בענין שא"א בע"א

ד אין פדיון את השבויים כו' - משמע אפי' קרובו אין לפדות ביותר מכדי דמיו מפני תיקון עולם וכן משמע מדמסיים אבל יכול לפדות את עצמו כו' משמע דוקא עצמו אבל הב"ח פסק דרשאי לפדותו יותר מכדי דמיהן בין לבתו וקרוביו וכל אדם ואין מוחין כיון דליכא דוחקא דצבורא וכ"ש דאין מוחים כשבא לפדות את אשתו אלא דאין מחייבין לפדות את אשתו ביותר מכדי דמיה וכן עמא דבר ע"כ:

שולחן ערוך אורח חיים סימן קנג

סעיף יג

גבו מעות לבנין בהכ"נ ובא להם דבר מצוה, מוציאין בה המעות; קנו אבנים וקורות, לא ימכרום לדבר מצוה, אלא לפדיון שבויים; אע"פ שהביאו האבנים וגדרום ואת הקורות ופסלום והתקינו הכל לבנין בהכ"נ, מוכרם הכל לפדיון שבויים בלבד, אבל אם בנו וגמרו, לא ימכרו בהכ"נ אלא יגבו לפדיון מן הצבור.

משנה ברורה סימן קנג

(פ) לא ימכרו ביהכ"נ - פ"י אין ראוי לאנשי העיר לעשות כן אבל מן הדיון שר בפדיון שבויים ולקדושה חמורה בכל גווני ואפילו בלא זט"ה - במעמד אנשי העיר.

וכ"מ נדברי הר"ר מנחם שהביא בית יוסף לקמן סימן ע"ר שכתב דב"ב יצא למכור ספר תורה ללמד תורה ליתום המוטל עליהם או להשיאו אשה ע"כ משמע דגם ללמד אחרים הדין כן וכ"כ הר"ב ש' זמחבר באורח חיים סי' קנ"ג ס"ז אלא נראה לי דודאי היא דא"א בענין אחר מותר למכור ספר תורה או בית הכנסת אפילו ליתום שבויים אחרים והיינו משמע מדאמרין בגמרא (דף ג' ע"ב) אי הכי אפי' בנו נמי אמר ליה דירתיה דאינשי לא מזבני להו והכי משמע מדברי הרמב"ם שכתב לא ימכרו אותם אלא יגבו פדיון מן הצבור משמע משום דאפשר לגבות פדיון מן הצבור הוא דאין מוכרין אותם והט"ו אשמועינן דהיא דאפשר בע"א אין מוכרין אותם מה שאין כן בשאר מעות של מצוה או הכינו לצורך הבנין דיכולים לשנותם אפי' אפשר בע"א כיון דפ"ש מצוה גדולה היינו והיינו שהעתיק העט"ז דברי הרמב"ם אחר דברי המחבר והלכך התוס' וחייתם ודאי מ"יר בענין שא"א בע"א

ד אין פדיון את השבויים כו' - משמע אפי' קרובו אין לפדות ביותר מכדי דמיו מפני תיקון עולם וכן משמע מדמסיים אבל יכול לפדות את עצמו כו' משמע דוקא עצמו אבל הב"ח פסק דרשאי לפדותו יותר מכדי דמיהן בין לבתו וקרוביו וכל אדם ואין מוחין כיון דליכא דוחקא דצבורא וכ"ש דאין מוחים כשבא לפדות את אשתו אלא דאין מחייבין לפדות את אשתו ביותר מכדי דמיה וכן עמא דבר ע"כ:

שולחן ערוך אורח חיים סימן קנג

סעיף יג

גבו מעות לבנין בהכ"נ ובא להם דבר מצוה, מוציאין בה המעות; קנו אבנים וקורות, לא ימכרום לדבר מצוה, אלא לפדיון שבויים; אע"פ שהביאו האבנים וגדרום ואת הקורות ופסלום והתקינו הכל לבנין בהכ"נ, מוכרם הכל לפדיון שבויים בלבד, אבל אם בנו וגמרו, לא ימכרו בהכ"נ אלא יגבו לפדיון מן הצבור.

משנה ברורה סימן קנג